

1.7 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

1.7.1 Αξιόλογα και ευαίσθητα οικοσυστήματα

Η ΠΔΕ έχει να καταδείξει **πολλά αξιόλογα και ευαίσθητα οικοσυστήματα**, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας (περιοχές Ramsar) [βλ. Αμβρακικός κόλπος, Υγρότοποι Μεσολογγίου - Αιτωλικού, Λιμνοθάλασσα Κοτύχι – Δάσος Στροφυλιάς], Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς [βλ. Αρχαία Ολυμπία, Ναός Επικούρειου Απόλλωνα], περιοχές Σύμβασης Βαρκελώνης [βλ. Υγρότοποι Αμβρακικού] και Βιογενετικά Αποθέματα [βλ. Φυσικό Μνημείο Δάσους Λεσινίου].

Η Περιφέρεια φιλοξενεί επίσης έναν **σημαντικό αριθμό προστατευόμενων περιοχών του Οικολογικού Δικτύου Natura 2000** (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης της Οδηγίας 92/43/ΕΚ και Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ). Σχετική εκτενής ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο κεφάλαιο καταγραφής των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος (Α.1.1α.6 –3.3.5).

Από τις λοιπές μορφές προστασίας στην Δυτική Ελλάδα απαντώνται Αισθητικά Δάση (Αισθητικό Δάσος Σελέμνου και Χαράδρου, Αισθητικό Δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας Καλαβρύτων), Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης και Εκτροφεία θηραμάτων (βλέπε κεφ. Α.1.1.α.6-3.3.5).

Τέλος, σημειώνεται ότι στην ΠΔΕ οι Υγρότοποι Αμβρακικού, η Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, το Κοτύχι – Στροφυλιά και ο Χελμός - Βουραϊκός έχουν χαρακτηριστεί ως «Εθνικά Πάρκα», σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 18, 19 και 21 του Ν.1650/86 «Για την προστασία περιβάλλοντος». Αναλυτική προσέγγιση και παράθεση στοιχείων έγινε σε σχετικό κεφάλαιο της μελέτης.

Την τελευταία δεκαετία (2003-2012) έχει επέλθει μια σημαντική πρόοδος στον χαρακτηρισμό / θεσμοθέτηση φυσικών περιοχών της Δυτικής Ελλάδας ως προστατευόμενων περιοχών. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και συνιστά μια σημαντική πρόοδο στα ζητήματα που αφορούν στην προστασία της φύσης και στην διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Σημαντική επίσης πρόοδος επετεύχθη και με την δημοσίευση μιας σειράς νομοθετημάτων (μετά το 2003) σχετικών με την προστασία της φύσης. Ενδεικτικά αναφέρονται η ΚΥΑ 37338/1807/2010: ΚΥΑ «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 79/409 όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ», η ΚΥΑ 8353/276/2012 (ΦΕΚ 415/Β/23.2.2012) τροποποίηση και συμπλήρωση της 37338/1807/2010 ΚΥΑ, ο Ν.3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.03.2011) «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις», ο Ν.4014/2011 για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων με ειδικές διατάξεις για έργα/δραστηριότητες που χωροθετούνται εντός περιοχών του Δικτύου Natura 2000, κ.λπ.

Αναφορικά με τις προστατευόμενες περιοχές που απαντώνται στην Δυτική Ελλάδα ισχύουν τα εξής:

Οι **προστατευόμενες περιοχές του διεθνούς δικαίου** προϋπήρχαν της θεσμοθέτησης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Δυτικής Ελλάδας (ΦΕΚ 1470/Β/09.10.2003) (βλέπε κεφ. Α.1.1.α.6-3.3.5).

Για τις **προστατευόμενες περιοχές του κοινοτικού δικαίου**, και συγκεκριμένα για τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, σταδιακά πραγματοποιήθηκαν τα εξής:

Για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, οι κατάλογοι των προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας¹ κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας 92/43/ΕΚ διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή μεταξύ Ιανουαρίου 2003 και Μαρτίου 2006, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 της οδηγίας 92/43/ΕΚ, από τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Σύμφωνα με τον κατάλογο του 2006 στην ΠΔΕ υπήρχαν 24 Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΚ), ενώ μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν χαρακτηρισμένες 8 Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ).

Σύμφωνα με τους υπόλοιπους πέντε ενημερωμένους καταλόγους² που δημοσιεύτηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την περίοδο 2008-2012 στην ΠΔΕ παρέμειναν 24 Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (Οδηγία 92/43/ΕΚ).

¹ Πηγή: Απόφαση της Επιτροπής της 19^{ης} Ιουλίου 2006 σχετικά με την έγκριση, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου, του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2006) 3261] (2006/613/ΕΚ).

² 2008/335/ΕΚ: Απόφαση της Επιτροπής, της 28ης Μαρτίου 2008, βάσει της οποίας εγκρίνεται, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου, πρώτος ενημερωμένος κατάλογος των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2008) 1148], 2009/95/ΕΚ: Απόφαση της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την έγκριση δεύτερου ενημερωμένου καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, κατ' εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2008) 8049], 2010/45/: Απόφαση της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 2009, σχετικά με την έγκριση τρίτου ενημερωμένου καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη Μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, κατ' εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2009) 10406], 2011/85/ΕΕ: Απόφαση της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2011, σχετικά με την έγκριση του τέταρτου ενημερωμένου καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή κατ' εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2010) 9676], 2012/9/ΕΕ: Εκτελεστική απόφαση της Επιτροπής, της 18ης Νοεμβρίου 2011, για την έγκριση πέμπτου ενημερωμένου καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2011) 8172].

Ο αριθμός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας στην ΠΔΕ παρέμεινε ο ίδιος (8 ΖΕΠ) έως το 2010. Το 2010 ωστόσο αυξήθηκε και ανήλθε στις 12. Οι επιπρόσθετες 4 Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά αφορούσαν στην ΛΙΜΝΗ ΑΜΒΡΑΚΙΑ (GR2310016), στους ΥΓΡΟΤΟΠΟΥΣ ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ - ΛΑΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ (GR2320011), στο ΟΡΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΣ (GR2320012) και στο ΟΡΟΣ ΧΕΛΜΟΣ (ΑΡΟΑΝΙΑ) - ΦΑΡΑΓΓΙ ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ (GR2320013).

Η ως άνω αύξηση των Ζωνών Ειδικής Προστασίας έγινε στο πλαίσιο καταδικαστικής απόφασης του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), σύμφωνα με το οποίο η χώρα μας, κατατάσσοντας σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) εδάφη των οποίων ο αριθμός και η συνολική επιφάνεια υπολείπονται σαφώς του αριθμού και της συνολικής επιφάνειας των εδαφών που πληρούν τις προϋποθέσεις της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όπως ισχύει, και μη καθορίζοντας επαρκείς ΖΕΠ για την προστασία συγκεκριμένων ειδών πτηνών, παρέβη τις υποχρεώσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας. Όλες οι προτεινόμενες από τη μελέτη περιοχές (πλην του Αγίου Όρους) απεστάλησαν ως ΖΕΠ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο 2010.

Κατόπιν συνολικά των παραπάνω, σήμερα (2012), στην ΠΔΕ απαντώνται 24 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (Οδηγία 92/43/ΕΚ) και 12 Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι μεταγενέστερος, της θεσμοθέτησης του υπάρχοντος ΠΠΧΣΑΑ, είναι και ο χαρακτηρισμός φυσικών περιοχών της Δυτικής Ελλάδας ως Εθνικών Πάρκων. Το 2006, το 2008 και το 2009, μετά από εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης χαρακτηρίστηκαν με Κοινή Υπουργική Απόφαση ως Εθνικά Πάρκα οι Υγρότοποι Αμβρακικού, η Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου – Αιτωλικού, το Κοτύχι – Στροφυλιά και ο Χελμός – Βουραϊκός, αντίστοιχα. **Για την διοίκηση – διαχείριση των ως άνω 4 Εθνικών Πάρκων έχουν συσταθεί και λειτουργούν 4 Φορείς Διαχείρισης (ΦΔ Εθνικού Πάρκου Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου, ΦΔ Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Αμβρακικού, ΦΔ Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς, ΦΔ Εθνικού Πάρκου Χελμού – Βουραϊκού).** Αξίζει να αναφερθεί πως σύμφωνα με το Σχέδιο Νόμου «Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών- Συγχώνευση- Κατάργηση Φορέων και Συναφείς Διατάξεις» οι 4 προαναφερόμενοι Φορείς Διαχείρισης διαμορφώνονται ως εξής:

Το Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού» και το Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου», που εποπτεύονται από το ΥΠΕΚΑ λύνονται, χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση και συγχωνεύονται σε ένα νέο ΝΠΙΔ, που συνιστάται με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογίου».

Το ΝΠΙΔ με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου Στροφυλιάς», και το ΝΠΙΔ με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Χελμού Βουραϊκού», που εποπτεύονται από το ΥΠΕΚΑ λύνονται, χωρίς να τεθούν σε εκκαθάριση και συγχωνεύονται σε ένα νέο ΝΠΙΔ, που συνιστάται με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου».

1.7.2 Αξιόλογα τοπία – χαρακτηρισμένοι χώροι

Αξιόλογα τοπία της Δυτικής Ελλάδας εντάσσονται και σε ειδικότερες μορφές προστασίας που απαντώνται και για τις οποίες έγινε εκτενής αναφορά σε άλλη ενότητα, όπως π.χ οι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα του Δικτύου Natura 2000, οι Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας (περιοχές Ramsar), τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τα Αισθητικά Δάση, τα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, κ.λπ.

Η Δυτική Ελλάδα έχει να καταδείξει σημαντικές εναλλαγές στο τοπίο της γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερη από άποψη τοπίων. Η ύπαρξη ενός σημαντικού αριθμού προστατευόμενων περιοχών έρχεται να τεκμηριώσει την παρουσία περιοχών με ιδιαίτερη αισθητική ή/και οικολογική αξία. Περιοχές που σε συνδυασμό με τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο, αλλά και τα ιδιαίτερα αστικά στοιχεία δύνανται να αποτελέσουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα ή άλλως ένα στοιχείο για την ενδογενή ανάπτυξη της Περιφέρειας. Σύμφωνα με τις διατάξεις της αρχαιολογικής νομοθεσίας (Ν.1465/1950, Ν.5351/1932), στην ΠΔΕ απαντώνται 8 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, ενώ σύμφωνα με το πρόγραμμα «Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους» του ΥΠΕΧΩΔΕ (1996-1999) στην Δυτική Ελλάδα έχουν αναγνωριστεί άλλα 27 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.

Το σύνολο των ως άνω Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους προϋφίστανται της θεσμοθέτησης του ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Ελλάδας. Συγκεκριμένα η αναγνώριση και θεσμοθέτηση περιοχών ως Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους βάσει της αρχαιολογικής νομοθεσίας πραγματοποιήθηκε από την περίοδο 1973 έως και 1983. Τα δε Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους του Προγράμματος του ΥΠΕΧΩΔΕ (βλ. παραπάνω) αναγνωρίστηκαν την περίοδο 1996 έως και 1999.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από την περίοδο θεσμοθέτησης του υπάρχοντος ΠΠΧΣΑΑ (2003) έως και σήμερα (2012) οι πιέσεις που ασκούνται στο τοπίο συνολικά της ΠΔΕ είναι πολλές. Από τις σημαντικότερες που θα μπορούσαν να αναφερθούν είναι **οι πυρκαγιές** (ειδικά του καλοκαιριού του 2007 που άλλαξαν ριζικά την φυσιογνωμία του τοπίου, ειδικά στην Ηλεία και στην Αχαΐα), **οι ανεξέλεγκτες χωματερές, οι παράνομες δραστηριότητες (αποψίλωση βλάστησης, αμμοληψίες, κ.ά), η απόρριψη υγρών αποβλήτων σε επιφανειακούς υδάτινους αποδέκτες και η άναρχη οικιστική ανάπτυξη.** Αν σ' αυτές προστεθούν οι αναδασώσεις χωρίς σχεδιασμό/μέριμνα και η εγκατάλειψη των παραδοσιακών καλλιέργειών γίνεται σαφές πως η **υλοποίηση μιας πολιτικής προστασίας του τοπίου είναι επιτακτική.**

Συμπερασματικά η ΠΔΕ διαθέτει ένα πλούσιο τοπικό απόθεμα που δυστυχώς εκτιμάται ότι δεν προστατεύεται ή/και δεν αναδεικνύεται όπως επιβάλλουν οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, οι κοινοτικοί και εθνικοί κανόνες³. Δεδομένων επίσης των εξελίξεων στη γεωργία, στη δασοπονία, στις τεχνικές βιομηχανικής και εξορυκτικής παραγωγής, καθώς και στον χωροταξικό σχεδιασμό, στην πολεοδομία, στις συγκοινωνίες, στην υποδομή, στον τουρισμό και στην αναψυχή καθίσταται αναγκαία η υλοποίηση δράσεων για την μείωση του ρυθμού αλλοίωσης των επιμέρους τοπίων στην Δυτική Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι η ανάδειξη του τοπίου συνιστά πόρο που ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη, συμβάλλει στην δημιουργία θέσεων εργασίας και στην διαμόρφωση τοπικών παραδόσεων, αποτελεί συστατικό της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεισφέρει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της ΠΔΕ.

Οι προοπτικές για την ανάδειξη των σημαντικών τοπίων της περιφέρειας μπορούν να είναι ιδιαίτερα θετικές με την εφαρμογή της νέας Ευρωπαϊκής και εθνικής πολιτικής και την εφαρμογή κατευθύνσεων και μέτρων του αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ.

1.7.3 Πηγές ρύπανσης

Οι πηγές ρύπανσης, σημειακές ή διάχυτες, συνιστούν έναν ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξη της ΠΔΕ. Οι πολυπληθείς και πολυποικίλες πιέσεις υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων, ενώ ταυτόχρονα συνιστούν και μια διαρκή αιτία υποβάθμισης του φυσικού, ανθρωπογενούς και πολιτιστικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Αναγκαίος κρίνεται ένας συνολικός σχεδιασμός αντιμετώπισης των πιέσεων αυτών και η χάραξη μιας στοχευμένης πολιτικής για την προστασία των κρίσιμων στοιχείων του φυσικού/πολιτιστικού περιβάλλοντος και για την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Από την αξιολόγηση όλων των διαθέσιμων πηγών προκύπτει ότι, η παραγωγή και η ανεξέλεγκτη διάθεση των στερεών απορριμμάτων συνιστούν μια από τις βασικότερες πηγές ρύπανσης στην ΠΔΕ. Το πρόβλημα αυτό αποκτά σοβαρές διαστάσεις αν αναλογιστεί κανείς ότι, η απουσία μιας αποτελεσματικής πολιτικής στην διαχείριση των απορριμμάτων συμβάλλει στην σταδιακή και ολοένα αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ίδιας σημαντικότητας πίεση φαίνεται να είναι και εκείνη που αφορά στις παράνομες απορρίψεις των υγρών αποβλήτων και η απουσία λειτουργούντων μονάδων επεξεργασίας τους από τις διάφορες βιομηχανικές μονάδες που είναι εγκατεστημένες στην Δυτική Ελλάδα. Εδαφικοί και υδατικοί πόροι χρησιμοποιούνται συχνά πυκνά ως τελικοί αποδέκτες (π.χ λίμνες, λιμνοθάλασσες, χείμαρροι, ποταμοί, υπεδάφεις απορρίψεις, κ.ά) για την διάθεση των ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων. Για το λόγο αυτό ιδιαίτερα μέριμνα και έλεγχος θα πρέπει να γίνεται σε μονάδες όπως ελαιτριβεία, τυροκομεία, χοιροτροφεία, σφαγεία, κ.λπ.

Στις βασικές καταγεγραμμένες πηγές ρύπανσης συγκαταλέγονται και οι ανθρωπογενείς οικονομικές δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα (π.χ γεωργία, κτηνοτροφία, κ.λπ.), ιδιαίτερα με τον τρόπο με τον οποίο ασκούνται μέχρι και σήμερα. Ειδικά για την γεωργία ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο παραγόμενος όγκος απορριμμάτων (π.χ πλαστικές σακούλες λιπασμάτων, μεταλλικές/ πλαστικές συσκευασίες φυτοφαρμάκων). Οι δε προκαλούμενες επιπτώσεις εντοπίζονται σημειακά ή/και διαχέονται σε μεγαλύτερες αποστάσεις.

Στον τομέα των υδατικών πόρων οι παράνομες απολήψεις νερού και ο αυξημένος αριθμός γεωτρήσεων που δεν διαθέτουν τις νόμιμες άδειες χρήσης συμβάλλει στην καθοριστική και ανεξέλεγκτη μείωση των αποθεμάτων. Αν στους υδατικούς πόρους συμπεριλάβουμε τις παράνομες αμμοληψίες, την απόρριψη στερεών/υγρών αποβλήτων και τα μεγάλα τεχνικά έργα (π.χ λιμάνια, μαρίνες, κ.ά.) τότε γίνεται πιο σαφές ότι οι πιέσεις που ασκούνται στα νερά είναι μεγάλες και η ανάγκη αντιμετώπισης των περιστατικών υποβάθμισης ακόμη μεγαλύτερη.

Λοιπές πιέσεις που καταγράφηκαν στην Δυτική Ελλάδα σε μικρότερη κλίμακα είναι η αστική και βιομηχανική ατμοσφαιρική ρύπανση, οι εξορυκτικές δραστηριότητες (βλ. υποβάθμιση τοπίου, πιέσεις στην βιοποικιλότητα, κ.ά) και τα μεγάλα τεχνικά έργα (π.χ μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, λιμάνια, κ.ά.). Τα τελευταία αποτελούν δυνητικά πηγές ρύπανσης, λόγω των αυξημένων εκπομπών θορύβου που δημιουργούνται στις φάσεις κατασκευής/ λειτουργίας τους, των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών ατυχημάτων που δύνανται να προκληθούν (π.χ διαρροές πετρελαιοειδών, τοξικών υγρών αποβλήτων, κ.ά.), και των υπολοίπων πιέσεων που ασκούν στους φυσικούς πόρους και στην βιοποικιλότητα.

Τέλος, υπό την ευρύτερη έννοια του όρου ρύπανσης, ως πηγή ρύπανσης στην Δυτική Ελλάδα θα μπορούσαν να αποτελούν και οι πυρκαγιές. Οι πυρκαγιές, αλλά και λοιποί φυσικοί και τεχνολογικοί κίνδυνοι, δύνανται να προκαλέσουν εξαιρετικά σημαντική υποβάθμιση τόσο στα φυσικά/πολιτιστικά στοιχεία, όσο και στις κατοικημένες περιοχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που βίωσε η Δυτική Ελλάδα ήταν και οι καταστροφές στην Ηλεία και Αχαΐα, το καλοκαίρι του 2007. Η καταστροφή των δασικών εκτάσεων, η διάβρωση των εδαφών, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η θανάτωση ειδών, η υποβάθμιση επιφανειακών υδάτων, οι καταστροφές σε παγκόσμια πολιτιστικά μνημεία, η απώλεια ανθρωπίνων ζώων και οι σημαντικές καταστροφές σε περιουσίες και δομημένο περιβάλλον είναι μερικές από τις σημαντικότερες πιέσεις των φυσικών καταστροφών.

³ Βλέπε Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Πλαίσιο για τη Διασυνοριακή Συνεργασία ανάμεσα σε Τοπικές Κοινότητες ή Αρχές, Ευρωπαϊκή Χάρτα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, κ.ά.

1.7.4 Παραδοσιακοί οικισμοί

Αξιολογώντας το Αρχείο Παραδοσιακών Οικισμών και Διατηρητέων Κτιρών της Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού⁴, εκτός από τους νομικά κατοχυρωμένους παραδοσιακούς οικισμούς, παρατηρείται ότι υπάρχει σειρά οικισμών, ή τμήματα οικισμών, όπου το πλήθος των διατηρητέων μνημείων τους, τους καθιστά πολύ αξιόλογους. Τέτοιοι, όσον αφορά την ΠΕ Αιτωλνίας, μπορεί να θεωρηθούν το **Μεσολόγγι**, όπου συναντάται πλήθος ιστορικών τόπων, ιερών ναών, μοναστηριακών και αμυντικών συγκροτημάτων, καθώς και οι κεντρικές περιοχές του **Αγρινίου**, του **Αιτωλικού** και του **Αστακού** με σημαντικά δείγματα αστικών κτιρίων. Στην ΠΕ Αχαΐας ξεχωρίζουν τα **Καλάβρυτα** με πολλούς θρησκευτικούς χώρους, πύργους, αλλά και αστικά κτίρια, το **Αίγιο** για τα αξιοσημείωτα οικιστικά σύνολα και τα μεμονωμένα αστικά κτίρια και η **Χαλανδρίτσα** για τους ιερούς ναούς. Τέλος στην ΠΕ Ηλείας, ο **Πύργος** και η **Ανδρίτσαινα** ιδιαίτερα παρουσιάζουν ενδιαφέροντα δείγματα αστικής αρχιτεκτονικής.

Σχετικά με την ίδρυση Δικτύου Παραδοσιακών Οικισμών, η οποία ενδεχομένως θα αποφασιζόταν στο Συνέδριο Παραδοσιακών Οικισμών Δυτικής Ελλάδας, όπως αναφερόταν στο Π.Π.Χ.Σ.Α.Α., δεν υπάρχουν πληροφορίες που να το επιβεβαιώνουν, με αποτέλεσμα να χάνεται μια ευκαιρία βιώσιμης διαχείρισης των όποιων πόρων για την ανάδειξη και προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Επισημαίνεται ότι με την έγκαιρη / προώθηση του προγράμματος εκπόνησης μελετών για τη θεσμοθέτηση μορφολογικών κανόνων για τη δόμηση και την αρχιτεκτονική στους μικρούς οικισμούς της χώρας και σε περιοχές εκτός σχεδίου με τον τίτλο «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονικής» από το ΥΠΕΚΑ, **αναμένεται να προκύψουν νέα στοιχεία ως προς το θέμα των αξιόλογων οικισμών που θα μπορούσαν να εκτιμηθούν στο Β1 ή Β2 στάδιο της παρούσας μελέτης αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ.**

1.7.5 Αρχαιολογικοί χώροι

Αξιολογώντας τον επίσημο Διαρκή Κατάλογο των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδας⁵, εκτός από τους κηρυγμένους χώρους, στην ΠΔΕ υπάρχουν ιστορικοί τόποι και αρχαιολογικοί χώροι που δεν έχουν κηρυχθεί ακόμη. Επιπλέον, λόγω της μεταγενέστερης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ Ευρωπαϊκής Σύμβασης του τοπίου, σε ό,τι αφορά **αξιόλογους ιστορικούς τόπους και τοπία της ΠΔΕ, δεν έχουν προβλεφθεί μέτρα προστασίας και ανάδειξής τους.**

Επιπλέον, ακόμη και σε ό,τι αφορά τον σημαντικότερο αρχαιολογικό χώρο της ΠΔΕ, την Αρχαία Ολυμπία, δεν έχει ολοκληρωθεί η αποκατάσταση του τοπίου μετά τις πυρκαγιές του 2007.

Ακολουθεί η αξιολόγηση του προγραμματικού πλαισίου που με βάση τις προδιαγραφές εντάσσεται σε κάθε θεματική ενότητα.

⁴ estia.minemv.gr

⁵ listedmonuments.culture.gr

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΕΡΓΑ ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ – ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ

Ε.Π.	Τίτλος	Φορέας	Προϋπολογισμός	Κατάσταση	Περιοχή-Δήμος
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	Πάρκο Οικοανάπτυξης Ιαματικών Πηγών Καϊάφα, Ολοκλήρωση και εκσυγχρονισμός βασικών Δικτύων Υποδομής και Ανάπτυξη νέων εγκαταστάσεων Τουρισμού Δημέρευσης	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	8055230,00	διαγωνισμός	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφιλιάς	ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΚΟΤΥΧΙΟΥ - ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ	3481941,00	τμήματα διαγωνισμός τμήματα ολοκληρώθηκαν τμήματα σύμβαση	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ ΠΑΤΡΩΝ Π. Ε. ΑΧΑΪΑΣ	Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΝ ΒΥΖ.& ΜΕΤΒΥΖ. ΜΝΗΜΕΙΩΝ	3350000,00	έγκριση/ένταξη/υποβολή	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΥ Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Δ/ΝΣΗ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΕΡΓΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ	3249862,00	ολοκληρώθηκε	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	Αποκατάσταση βορειότερων τμημάτων μακρών πλευρών Ναού Επικουρίου Απόλλωνα Βασσών	ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧ. ΕΡΓΩΝ	3000000,00	σε εξέλιξη - 2015	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ "ΠΑΛΑΙΟΥ" Ι. ΝΑΟΥ ΑΓ. ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΤΡΩΝ ΑΧΑΪΑΣ	Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΝ ΒΥΖ.& ΜΕΤΒΥΖ. ΜΝΗΜΕΙΩΝ	2236892,00	ολοκληρώθηκε	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΤΑΞΗΣ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΛΕΥΡΩΝΑΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΗΣ	ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧ. ΕΡΓΩΝ	1500000,00	σε εξέλιξη-2014	ΠΕ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	Οργάνωση της μόνιμης έκθεσης του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Θέρμου	ΛΣΤ' ΕΠΚΑ (ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ) Ν. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	1365000,00	τμήματα διαγωνισμός τμήματα ολοκληρώθηκαν	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	Υποδομές προσέλευσης, διαχείρισης και εξειδικευμένης πληροφόρησης επισκεπτών περιοχής Αρχαίας Ολυμπίας.	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (Ε.Ο.Τ.)	1268940,00	ολοκληρώθηκαν	ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΥΡΓΟΥ	Ζ' ΕΠΚΑ (ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ)	1197000,00	σε εξέλιξη-2012	ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ
ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΣΤΕΡΕΩΣΗ - ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΒΟΡΕΙΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΙΣΜΟΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΚΑΣΤΡΟΥ ΠΑΤΡΑΣ, ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ	6Η ΕΒΑ	1000000,00	σε εξέλιξη-2012	ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ	Σύστημα αυτόματης ειδοποίησης, προστασίας, ανάδειξης και διαχείρισης περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας	ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	953283,00	ολοκληρώθηκε	ΠΕ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ

Αρκετά μικρότερα έργα, που δεν αναφέρονται στον πίνακα, αφορούν σε εργασίες αποκατάστασης αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της ΠΔΕ και βρίσκονται σε εξέλιξη, με ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2015.

Με βάση την καταγραφή των έργων, τα σημαντικότερα από αυτά αφορούν στην ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος, ενώ για το φυσικό περιβάλλον προωθείται μόνο το πάρκο οικοανάπτυξης του Καϊάφα και η προστασία του Ε.Π. Κοτυχίου-Στροφιλιάς.